

Stručná história Izraelského národa - 1. časť

written by Drahoslav Vajda | 1. septembra 2024

Datovanie starozákonnej a novozákonnej doby

Predhovor

Boh si predložil mať svoj ľud, uprostred ktorého bude bývať a ktorý bude jeho ľudom. A tak ústrednou témou zapísaného Božieho slova, Biblie (Písma), je vzťah medzi Bohom a človekom. Biblia je jediným zdrojom, z ktorého sa dozvedáme o stvorení nášho materiálneho sveta a človeka a o raných udalostiach ľudských dejín. Časť Písma - Starý zákon, predstavuje pre Židov a veriacich v evanjelium (kresťanov) biblické dejiny ranej doby, v ktorej sa Boh zjavuje človeku osobne, cez nadprirodzené javy a hovorí prostredníctvom prorokov. V Písme je zaznamenané nielen to, čo Boh vykonal v minulosti, ale tiež Boží plán pre budúcnosť - pre Izrael a ľudstvo.

V šťastných i nešťastných obdobiach Izraela vedie Boh, Stvoriteľ vesmíru i človeka, svoj vyvolený národ arénou svetových kultúr. Boh je Bohom nielen Izraela, ale je vládcom riadiacim záležitosti všetkých národov. V dôsledku toho zaznamenáva celé Písma, ale hlavne Starý zákon, prirodzené udalosti, ktoré sa prelínajú s nadprirodzenými Božími skutkami a zásahmi. Písma, ako zjavená Božia pravda, je nadradené sekulárnym zdrojom poznania ľudských dejín. Ďalšie zdroje ako archeológia, literárne sekulárne záznamy a ďalšie oblasti poznania preto môžu slúžiť len ako doplnujúce prostriedky k porozumeniu biblickej zvesti. Mimobiblické zdroje, ku ktorým pri datovaní a chronologizácii prihliadame, sú uvedené za textom jednotlivých častí.

Vlastná história izraelského národa, ktorá je témou tejto série, začína dvanástou kapitolou 1. knihy Mojžišovej povolania Abrama (Abraháma). Táto „Stručná história izraelského národa“ je doplnkom série článkov „Izrael v dejinách spásy“ s cieľom poskytnúť prehľad dôležitých udalostí, ktoré sú súčasťou histórie tohto národa, ich chronológiu a datovanie.

I. Datovanie, chronológia starozákonnej doby, letopočty a kalendáre

Terminológia

Slovníkový význam pojmov:

a) datovanie - ia s. /lat./ označenie písomnosti, pamiatky, listiny, veci, udalosti dátumom; stanoviť dátum niečoho.

Súvisiace slová:

datácia - opatrenie dátumom, datovanie;

dátum - časový údaj, označenie dňa vzniku niečoho, napríklad dokumentu, udalosti a pod.

b) chronológia -ie ž. /gréc./ usporiadanie javov, dejov, udalostí podľa časového poradia (ich umiestnenie na číselnú časovú os); časová postupnosť; časové poradie

Súvisiace slová:

chrono- i *chron-* /gréc./ prvá časť zložených slov s významom *čas, časový, časomer, časomerný* a pod.

chronologicky /gréc./ usporiadaný z hľadiska časového sledu, postupnosti

chronologický /gréc./ zostavený v časovom slede; zachovávajúci časový postup

chronologizácia /gréc./ radenie, usporiadanie, zaradenie, umiestnenie dačoho na časovú os; zostavenie časovej postupnosti

c) *genealógia* -ie ž. /gréc./ náuka zaoberajúca sa štúdiom dejín rodov; rodopis, rodokmeň (jednotlivca, rodiny, rodu)

d) *chronogenealógia* - genealógia (rodokmeň) z hľadiska celkového času; rodokmeň umiestnený na číselnej časovej osi

e) *letopočet* - v historickej chronológii systém (sústava) počítania rokov od stanovenej historicky významnej udalosti. Existuje grécky, rímsky, židovský, moslimský, kresťanský, republikánsky letopočet a aj iné.

f) *kalendár* -a m. /lat./ súpis dní, týždňov a mesiacov v bežnom roku v časovom postupe s rôznymi údajmi, napr. astronomickými, cirkevnými alebo historickými

Cieľom datovania udalostí je spoľahlivé a čo najpresnejšie určenie dátumu, kedy k danej udalosti došlo, čo potom umožní lepšie porozumenie jej významu. Alebo inými slovami: cieľom je spoľahlivé umiestnenie príslušnej udalostí na číselnú časovú os. K tomu je potrebné mať zdroj, ktorý takúto identifikáciu umožní. Takými zdrojmi sú biblické genealógie (rodokmene) a chronogenealógie (chrono-rodokmene), archeologické vykopávky, archívne materiály a ich kombinácie.¹⁾ Údaje získané archeologickým výskumom sú niekedy doplňované datovaním prostredníctvom prirodzenej rádioaktivity niektorých chemických prvkov.

Metódy datovania

Z hľadiska autority a dôveryhodnosti delíme datovacie metódy na biblické a mimobiblické. Biblická metóda vychádza z údajov zapísaných v Písme, v Božom slove. Mimobiblické metódy sú založené na ľudských možnostiach a schopnostiach skúmania, akými sú archeologický výskum, historický výskum a podobne. Vzhľadom na pravdivosť a neomylnosť Písma ako Božieho slova (striktne vzaté sa to týka pôvodných spisov) je biblické datovanie nadradené mimobiblickému datovaniu. Ak vznikne nesúlad medzi biblickým a mimobiblickým datovaním, biblické datovanie treba považovať za pravdivé a dôveryhodné a treba hľadať spôsoby, ako opraviť mimobiblické datovanie danej udalosti. Biblia má najvyššiu prioritu aj ako zdroj pre datovanie.

Biblická metóda datovania

Je založená na poznaní a údajoch, zdrojom ktorých je zapísané Božie slovo, písma Starého a Nového zákona (kánón). Dejiny ľudstva v období od stvorenia po potopu je možné datovať len biblicky. Toto datovanie je veľmi presné vďaka zapísaným chrono-rodokmeňom. Na základe chrono-rodokmeňov vieme presne datovať aj obdobie od potopy po smrť Jakoba (Izraela), teda obdobie patriarchov. Datovanie na základe biblických chrono-rodokmeňov po smrť Jakoba sa deje v systéme počítania rokov od stvorenia sveta, teda v systéme letopočtu Anno Mundi („rokov sveta“, AM). Prepočtu na náš letopočet (pred Kristom) sa venujeme nižšie. Pravdivosť (dôveryhodnosť) a bezchybnosť tohto datovania sa odvíja od pravdivosti a neomylnosti zapísaného Božieho slova. Stopercentná neomylnosť Božieho slova sa vzťahuje na pôvodné spisy (autografy). Otázky prepisov, opisov, kopírovania a prekladov sa dotkneme tiež nižšie.

Je dôležité uvedomiť si, že obdobie od stvorenia po potopu je možné datovať len biblicky.

Mimobiblické datovanie tohto obdobia možné nie je, pretože akékoľvek zdroje z tohto obdobia, ktoré by mohli poslúžiť pre archeologický či historický výskum, boli zničené globálnou katastrofickou potopou za dní Noacha. Mimobiblické datovanie obdobia patriarchov, najmä starovekej Mezopotámie a Egypta pred rokom 2000 pred Kristom, je mimoriadne nedôveryhodné a nepresné z dôvodov, ktoré opíšeme nižšie.

Písmo obsahuje *chrono-rodokmene* len po Jozefa. Pre neskoršie generácie uvádza len *rodokmene*. Rodokmene neposkytujú údaje na časovej osi. Slúžia na relatívne datovanie, nie na absolútne datovanie. K datovaniu prispievajú údaje o rokoch panovania judských a izraelských kráľov. K datovaniu udalostí izraelského národa v systéme nášho letopočtu (pred Kristom a po Kristovi) prispieva aj mimobiblické datovanie. Dôveryhodnosť a presnosť takéhoto datovania je len taká, aká je dôveryhodnosť a presnosť dátumu určeného historickým či archeologickým výskumom. Užitočnými sú najmä tie udalosti, ktoré dokážeme dôveryhodne a pomerne presne datovať mimobiblickými metódami a stotožniť či skorelovať s biblickými udalosťami.

Mimobiblické metódy datovania

Sú založené na archeologickom alebo historickom výskume. Archeologický výskum je založený na vykopávkach. Vykopávky je potrebné interpretovať a datovať. Ide preto o nepriamu metódu datovania s množstvom nejednoznačností. Vykopané nálezy sa datujú tak, že je snaha ich korelovať (zosúladiť) s dovedty známou históriou či inými archeologickými nálezmi.

Je snaha používať aj metódy datovania založené na fyzikálnych princípoch, ako napríklad pomocou rádioaktívneho rozpadu prvkov, najmä uhlíka. Tieto metódy sú však málo spoľahlivé, často poskytujú veľmi nepresné, zavádzajúce alebo nejednoznačné výsledky.

Súčasťou vykopaných nálezov môžu byť aj písomné záznamy (v rôznych často dovedty nepoznaných jazykoch) zaznamenané na rôznych nosičoch, ako kamenné dosky či múry budov (malby či rytiny), hlinené doštičky, papyrus a podobne). Tieto záznamy nie sú vždy nevyhnutne pravdivé. Napríklad záznamy bojujúcich strán, dvoch národov, zaznamenané jednou aj druhou stranou často vykazujú nezrovnalosti. Sumerské záznamy o panovaní kráľov v starovekej Mezopotámii obsahujú nafúknuté obdobia a zbožšťovanie kráľov, čím vykazujú nedôveryhodný zdroj datovania obdobia spred 2000 rokov pred Kristom. Aj datovanie raných egyptských dynastií je tu veľmi otáznе. Nafukujú sa obdobia ich panovania, čím posúvajú dynastie akoby žili ďaleko pred potopou – a to je zrejmy nezmysel.

Historické metódy datovania sú založené na nájdených zachovaných písomnostiach, ktoré obsahujú aj časové údaje, teda na kronikách zapísaných historikmi. Lepšia situácia pre mimobiblické datovanie nastáva pre obdobie mladšie ako 2000 pred Kr. Mnohí archeológovia či historici sa pokúšajú zosúladiť archeologické či historické údaje s biblickými údajmi, aby získali čo najpresnejšie historické datovanie. Približne pre obdobie od roku 620 pred Kristom sa za dôležitý vzťažný zdroj datovania považuje Ptolemaiov kánon^{A)} a ďalšie klasické zdroje, ktoré sú v jednotlivostiach doplňované z babylonských tabuliek a egyptských papyrusov. Rozdielnosti medzi nimi niekedy nepresahujú rozpätie jedného roka a v niektorých prípadoch sa dátum líši len v rozmedzí jedného týždňa alebo je dokonca zhodný.

Uvádza sa, že spoľahlivé datovanie máme od roku 1400 pred Kristom vďaka údajom z Mezopotámie z obdobia Asýrie. Asýrčania každoročne menovali (ustanovili) úradníka (*limmu*)²⁾ a jeho menom sa označoval rok jeho úradu. K príslušnému menu (roku) sa často priradzovali i významné udalosti, napríklad mená kráľov a začiatok ich kralovania alebo ich vojenské ťaženia a pod. Vznikla tak séria sekvencií overených udalostí. Napríklad k zatmeniu Slnka v roku takéhoto úradníka menom Bur-Sagala došlo 15. júna 763 pred Kristom, čím je fixovaná séria rokov a udalostí od roku 892 až do roku 648 pred Kristom a s doplňujúcim materiálom až od roku 911 pred Kristom.

Pomocou záznamov týchto úradníkov (limmov) a eponymov (zoznamov kráľov s menami a dobou ich panovania) sa v asýrskych dejinách historici dostávajú takmer k roku 2000 pred Kristom s najväčšou možnou chybou jedného storočia, ktorá sa znižuje až na jedno desaťročie v dobe od 1400 do 1100 pred Kristom. Babylonské záznamy vládcov a historické rozprávania o kontaktoch medzi asýrskymi a babylonskými panovníkmi pomáhajú datovať históriu oboch kráľovstiev medzi rokmi 1400 až 800 pred Kristom.

Zodpovedné údaje z rozmedzia rokov 2100 až 1200 pred Kristom sa získavajú z egyptských prameňov. Obsahujú zoznamy kráľov, datovanie súdobých pamiatok, záznamy o pohraničnom styku s Mezopotámiou a inými krajinami i niekoľko astronomických úkazov s dátumom a menom vtedajšieho panovníka. Vďaka tomu sa obdobie rokov 2134 - 1786 dá datovať s chybou maximálne desať rokov a podobne aj obdobie rokov 1552 - 1070 pred Kristom.

Obdobie od zhruba 2000 pred Kr. po potopu (cca 2500 pred Kr.) sa nedá spoľahlivo mimobiblicky datovať. Z pohľadu biblického svetonázoru (pravdivosti a neomylnosti Písma) je zrejmé, že staroveké civilizácie (národy) majú svoj počiatok až po celosvetovej katastrofickej potope za dní Noacha (Noeho, cca 2500 pred Kristom) a špecificky po zmätení jazykov v Bábeli (cca 2400 pred Kristom). Akákoľvek udalosť spojená so starovekými civilizáciami sekulárne datovaná na dátum skorší ako cca 2500 pred Kristom je nielen málo dôveryhodne datovaná, ale je datovaná zaručene chybné.

Archeologické objavy sa dopĺňajú rádioaktívnym datovaním, ktoré však je veľmi nespoľahlivé a pre biblickú chronológiu máločo užitočné. Presné (absolútne) datovanie udalostí, najmä dávnej minulosti, pomocou rádiometrického datovania je neriešiteľný problém. Potešujúce však je, že mimobiblické zdroje, najmä archeológia, postupne odkrývajú a potvrdzujú existenciu viacerých udalostí a faktov tak, ako sú zaznamenané v Biblii. Pre biblického veriaceho v evanjelium však táto skutočnosť nie je podstatná, lebo jeho viera je darom od Boha a opiera sa o Písmo, nie o iné zdroje. Veríme tak, ako uvádza Písmo a v moci zjavuje Svätý Duch.

Mezopotámska a egyptská chronológia pomáha datovaniu objavov na území Izraela a biblických udalostí. Pre to je užitočné porovnanie histórie (udalostí) hebrejských kráľovstiev s Asýriou a Babyloniou. Odkryté série vrstiev svedčiace o ľudskom osídlení starovekého Kanaánu^{B)} často obsahujú datovateľné predmety, ktoré sa dajú spojiť s odpovedajúcimi dátami z mezopotámskych a egyptských zdrojov. Udalosti zo Šalamúnovej doby je možné datovať s chybou desať rokov, ktorá klesá takmer k nule v dobe pádu Jeruzalema a Judského (Južného) kráľovstva v roku 586 pred Kristom.

Do datovania vnášajú nepresnosť aj kalendárne výpočty kralovania jednotlivých kráľov. Podľa tzv. *nástupníckeho systému* sa časť kalendárneho roka, ktorá uplynula od nástupu panovníka na trón po najbližší Nový rok, nezapočítavala ako prvý rok jeho vlády, ale ako „nástupný rok“ (pripisovala sa do rokov vlády jeho predchodcu). Prvý rok kralovania v tomto systéme sa teda počítal od najbližšieho Nového roku (od prvého dňa prvého mesiaca najbližšieho nového roka). Avšak v nenástupníckom systéme počítania rokov kralovania sa časť roka medzi nástupom a najbližším Novým rokom chápala už ako prvý rok vlády a druhý sa počítal od najbližšieho Nového roka. Pre správne porozumenie chronologických údajov v knihách kráľovských a Paralipomenon (kroník) je zvlášť dôležité vedieť, akého spôsobu počítania sa používalo.

Podobne ako s nástupníckym a nenástupníckym systémom pri datovaní je to aj s informáciou, že ten a ten kráľ urobil niečo v prvom alebo v tom a tom roku svojho kralovania. Vysvetlenie na príklade: Kýros vstúpil do Babylona koncom októbra 539 pred Kristom ako víťaz a dobyvateľ a stal sa tam kráľom. V prvom roku svojej vlády vydal dekrét (edikt) o návrate Židov do Jeruzalema. Nepoznáme však presný dátum (deň) vydania dekrétu. Bolo to ešte v kalendárnom roku 539 pred Kristom alebo až v roku 538 pred Kristom? Do datovania to vnáša možnú nepresnosť (chybu) jedného roka.

Podobne je to aj s údajmi o izraelských kráľoch a iných vládcov dávnych vekov, keď sa uvádza, že niečo urobili v tom a tom roku svojho vládnutia. Táto nepresnosť sa hromadí (kumuluje) v reťazci datovania podľa doby vládnutia.

Viac a podrobnejšie sa datovaniu starozákonnej doby venujeme v druhej časti tejto série. Zo svetonázorového hľadiska je dôležitá otázka datovania stvorenia sveta a človeka (ľudstva). Tejto otázke sa viac venujeme nižšie v poslednom odseku tohto oddielu.

Stručne o letopočtoch

V počítaní času bola v staroveku veľká nejednota. Národy, ba dokonca jednotlivé mestské štáty si počítali čas podľa svojho vlastného kalendára. Spomenieme len niektoré z nich.

Letopočet od založenia sveta. K číselnému údaju dátumu sa v tomto letopočte pridáva označenie *AM*. *AM* je skratka latinského výrazu *Anno Mundi* a znamená *rok sveta*. Podľa tohto letopočtu Adam zomrel v roku 930 *AM*. (pozri posledný odsek tohto oddielu)

Grécky letopočet sa počíta od začiatku prvej olympiády v roku 776 pred Kristom.

Rímsky letopočet sa počíta od dátumu založenia Ríma, ku ktorému údajne došlo v roku 752 pred Kristom

Moslimský letopočet, platný v moslimských oblastiach aj dnes, sa začína rokom 622, ale už nášho letopočtu, teda rok 1 v tomto letopočte je rokom 622 po Kristovi.

Náš letopočet (skratka *n. l.*)

Začal sa počítať od narodenia Ježiša Krista, preto sa roky nášho letopočtu (*n. l.*) označujú tiež ako: *po Kr.* (*po Kristovi*), anglicky *AC* (*After Christ*) alebo latinsky *Anno Domini* (*AD*, *roku Pána*), alebo u niektorých autorov sa pred príslušný rok dáva znamienko plus („+“). Roky pred rokom 1 *n. l.* sa označujú: *pred n. l.*, *pred Kr.* (*pred Kristom*), anglicky *BC* (*Before Christ*) a u niektorých autorov sa pred príslušný rok dáva znamienko mínus („-“). Rok nula v tomto počítaní času (letopočte) neexistuje.

Náš letopočet počítania času, čiže systém *Anno Domini*, zostavil mních menom Dionysius Exiguus v VI. storočí nášho letopočtu. Žil v Ríme okolo roku 525, kedy dostal od pápeža Jána I úlohu chronologicky usporiadať všetky cirkevné udalosti. *Náš letopočet (Anno Domini)* vytvoril ako vedľajší produkt svojej práce pri určovaní veľkonočných sviatkov.

V súčasnosti sú z rôznych kalendárov najviac používané gregoriánsky, juliánsky^{C)}, židovský kalendár a moslimský. Podľa židovského kalendára náš 1. december 2 023 je 18. Kislev 5 784. Kislev je deviaty mesiac židovského roka (pozri zdroj 3).

Biblická chronológia od stvorenia po patriarchov

Keď datujeme udalosti v systéme letopočtu „*AM*“ (*Anno Mundi*), čiže „od stvorenia sveta“, tak stvorenie sveta a počiatok Adama spadajú do roku 1. Adam zomrel roku 930 *AM*, Noach sa narodil v roku 1056 *AM*, potopa nastala o 600 rokov neskôr, teda v roku 1656 *AM*. Abrahám sa narodil, keď mal Térach 130 rokov,^{D)} čiže 352 rokov po potope v roku 2008 *AM*.

Tieto údaje o rokoch máme z Písma, z rodokmeňov uvedených v 1. knihe Mojžišovej (Genezis).^{E)} Významné starozákonné udalosti datuje priamo samotné Písmo tým, že uvádza takzvané „chronorodokmene“. Rodokmeň uvádza rodovú líniu bez umiestnenia na časovú os. Chrono-rodokmene

uvádzajú, kedy sa dotyčný predok, významný Boží muž, narodil, koľko mal rokov, keď sa mu narodil syn či synovia (spravidla, ale nie výhradne prvorođený syn), koľko rokov žil po splodení syna a koľkých rokov sa dožil (koľko mal rokov, keď zomrel). Chrono-rodokmene umiestňujú rodokmene na číselnú časovú os a spojito prepájajú jednotlivé pokolenia z hľadiska času. Príkladom sú chrono-rodokmene v 1. Mojžišovej 5 a 11. Keďže chrono-rodokmene, ktoré sú v Písme zapísané, sú súvislé a nemajú medzery, vieme podľa nich datovať významné udalosti v systéme letopočtu AM.

V 1. Mojžišovej 5 je zapísaný chrono-rodokmeň od Adama až po Noacha a jeho synov. V 1. Mojžišovej 11 je zapísaný chrono-rodokmeň od Noachovho syna Sema až po Abraháma.

Abrahámovi sa narodil zaslúbený syn Izák, keď mal sto rokov, v roku 2108 AM (1. Mojžišova 21:5). Abrahám sa dožil 175 rokov, zomrel v roku 2183 AM (1. Mojžišova 25:7). Izákovi sa narodili dvojčičky Ezav a Jakob, keď mal 60 rokov (1. Mojžišova 25:26). Jakob sa teda narodil v roku 2168 AM. Izák sa dožil 180 rokov (1. Mojžišova 35:28), zomrel v roku 2288 AM. Jakob sa dožil 147 rokov (1. Mojžišova 47:28), zomrel v roku 2315 AM. Jozef, Jakobov syn, sa dožil 110 rokov (1. Mojžišova 50:22 a 26), zomrel v roku 2369 AM. Pre obdobie po Jozefovi už Písmo neobsahuje súvislé chrono-rodokmene, ale iba rodokmene.^{F)}

Aby sme mohli spoľahlivo datovať stvorenie sveta (ktoré sa udialo v 6 dňoch) v systéme nášho letopočtu pred Kristom, musíme vedieť v tomto systéme spoľahlivo datovať narodenie Abraháma, čím nám vznikne matematický prepočet medzi datovaním v systéme AM a datovaním v systéme letopočtu „pred Kristom“. Jeden z výpočtov⁴⁾ založených na masoretskom texte kladie narodenie Abraháma^{G)} do roku 2170 pred Kristom. To kladie datovanie^{H)} začiatku potopy do roku 2522 pred Kristom a datovanie stvorenia do roku 4178 pred Kristom.

II. Datovanie a chronológia novozákonnej doby

Na datovanie a chronológiu obdobia izraelského národa od patriarchov po príchod Spasiteľa a éry Novej zmluvy sa pozrieme detailnejšie v ďalších častiach. Teraz sa v stručnosti pozrime na datovanie udalostí novozákonnej éry – obdobia života Pána Ježiša a jeho apoštolov.

Datovanie predovšetkým počiatku tejto doby sa v jednotlivých zdrojoch značne líši. Preto sme sa rozhodli, že jednotlivým udalostiam priradíme najhodnovernejšie dátumy, ku ktorým sme dospeli na základe preskúmania údajov nám dostupných zdrojov. Preskúmali sme tieto zdroje, ale ako s celkom, teda so všetkým, čo sa v nich v súvislosti s datovaním počiatkov novozákonnej doby uvádza, sa s nimi nedokážeme stotožniť. Sú v nich pasáže a výklady, ktoré nie sú v zhode s učením Písma. Preto sme sa rozhodli v tomto oddiele neuvádzať odkazy na jednotlivé zdroje a ani sme ich nezaradili do zoznamu literatúry za článok, aby sme čitateľa odkazom na príslušný zdroj neuviedli do omylu a na cestu bludu. Preto prosíme čitateľa o pochopenie tohto postupu. Tento postoj vysvetlíme na konkrétnom príklade:

Ide, napríklad, o situáciu, keď z východu prišli traja mudrci (králi), aby sa poklonili Ježišovi, práve narodenému kráľovi Židov. Do Jeruzalema a následne do Betlehema ich priviedla hviezda, ktorá išla pred nimi. Z Matúšovho evanjelia je zrejmé, že hviezda, ktorá ich viedla, bola nadprirodzený úkaz. V rôznych zdrojoch sa však datovanie tejto udalosti, a tým aj následných udalostí, deje s odvolaním sa na astronomické údaje o konjunkcii planét Jupitera a Saturna v súhvezdí Rýb. V iných sa táto udalosť dáva do súvisu s Halleyho kométou. Oba tieto spôsoby datovania Ježišovho narodenia a interpretácia príbehu *Betlehemskej hviezdy* sú očividný nezmysel a evidentná snaha nadprirodzený Boží zásah vysvetliť vedecky ako prirodzený jav. A aj ďalšie iné veci alebo tvrdenia, s ktorými sa nemôžeme stotožniť (výklad Danielovho a Joelovho proroctva a iné).

To, o čo sa s istotou opierame, je poznanie, že *náš letopočet* (n. l.), čiže systém *Anno Domini* počítania času, ktorý zostavil mních Dionysius Exiguus v 6. storočí po Kristovi, je správny.

Pre datovanie udalostí počiatku tohto obdobia je dôležitá chronológia života Ježiša Krista. Ide predovšetkým o tri udalosti: *jeho narodenie, začiatok a koniec jeho služby*.

Historické pozadie Ježišovho života a služby

Keď sa Ježiš narodil, bola Palestína už od roku 63 pred Kristom pod rímskou nadvládou. Vládli jej Rímom určení panovníci, z ktorých najznámejší bol *Herodes Veľký*. Kráľom bol menovaný v decembri roku 38 pred Kristom, ale vlády v Jeruzaleme sa ujal až v auguste roka 35 pred Kristom a kraloval až do svojej smrti. Zomrel tesne pred Veľkou nocou okolo 20. marca roku 1 po Kristovi vo veku asi 70 rokov. Po jeho smrti došlo k rozdeleniu územia tohto kráľovstva medzi jeho troch synov.

Herodes Archelaos (23 pred Kristom - 16 po Kristovi), pripadlo mu Judsko a Samária. Bol tam tetrarchom (1 po Kristovi - 10 po Kristovi). V desiatom roku jeho zlej vlády bol zosadený a cisár sa rozhodol pre priamu správu tejto oblasti. Dosadil namiesto Archelaosa rímskeho prokurátora, ktorý bol priamo podriadený vládcovi provincie Sýrie. V dobe Ježišovej služby bol týmto prokurátorom Poncius Pilát (v rokoch 26 až 36 po Kristovi).

Herodes Antipas (20 pred Kristom - 39 alebo 40 po Kristovi). Bol tetrarcha Galilee a Peree. Zastával svoj úrad počas celej Ježišovej služby. Vládol v rokoch 1 po Kristovi až 39 po Kristovi, keď bol zosadený cisárom Caligulom a poslaný do vyhnanstva. Nechal popraviť Jána Krstiteľa a stretol sa s Ježišom pred jeho smrťou.

Herodes Filip (asi 26? pred Kristom - 34? po Kristovi). Po otcovej smrti mu pripadla vláda nad severnou časťou kráľovstva (územie severovýchodne od Galilejského jazera, Iturea, Golanské výšiny, Trachonitis). Keďže jeho manželstvo bolo bezdetné, po jeho smrti boli jeho územia pripojené k provincii Sýria pod správou *Herodesa Agrippu I.* (po krátkom prerušení priamej rímskej vlády bol judským kráľom až do svojej smrti - kraloval v rokoch 41-44 po Kristovi). Herodes Agrippa I. (bol vnuk Herodesa Veľkého) dal popraviť Jakuba a uväznil Petra (Skutky 12. kapitola).

Herodes Veľký sa preslávil mnohými veľkolepými stavbami, z ktorých najznámejšia je prestavba druhého jeruzalemského (Zerubábelovho) chrámu. Prestavba niesla pomenovanie Herodesov chrám. Tento chrám zničili v roku 70 po Kristovi Rimania počas potlačania židovského povstania. Dodnes sa z neho zachovala časť západnej časti vonkajšej hradby, ktorá pôvodne obklopovala Chrámovú horu. Nesie pomenovanie *Múr nárekov*.

A. Chronológia Ježišovho života

a) Ježišovo narodenie

Ježiš sa narodil pred smrťou židovského kráľa Herodesa Veľkého (Matúš 2:1, 13-15; Lukáš 1:5). Narodil sa 25. decembra roku 1 pred Kristom. V tomto roku prebiehalo podľa nariadenia cisára Augusta v celej rímskej ríši sčítanie ľudu, čo je spoľahlivo doložené archívnym materiálom. K sčítaniu došlo vtedy, keď bol Cyrenius vládcom nad Sýriou (Lukáš 2:1-2). V našom letopočte neexistuje rok nula. Ježiš v roku 1 po Kristovi mal teda jeden rok.

Tu uvedieme, prečo sa počiatok letopočtu nekladie presne do dňa narodenia Ježiša Krista. Je to tým, že od čias Júliusa Cézara (od roku 45 pred Kristom) všetky úpravy kalendára začínajú prvým dňom prvého mesiaca nasledujúceho roka. Dionysius Exiguus túto skutočnosť zrejme rešpektoval, takže 1. január roku 1 je prvým dňom nášho letopočtu (AD), pričom Ježiš sa narodil 25. decembra roku -1 (25. decembra v 1. roku pred Kristom).

Ďalšia poznámka sa týka toho, že deň narodenia Ježiša Krista (25. december) nemá nič spoločné s „kultom Slnka v deň zimného slnovratu“, ako tvrdia niektorí kritici a oponenti tohto dátumu

Ježišovho dňa narodenia. K stanoveniu dátumu dňa narodenia sa dospelo rozborom evanjelií a starobylych spisov prvých storočí, do čoho patria aj (alebo hlavne) *Starožitnosti* Jozefa Flávia. Zaviesť tento deň ako *kult Slnka* bola aktivita cisára Aureliana až v roku 274 po Kristovi.

b) Začiatok Ježišovej služby

Podľa Lukáša a Jána

Ježiš verejne vystúpil až potom, ako začal pôsobiť Ján Krstiteľ. Ten začal službu v 15. roku vlády rímskeho cisára Tibéria. Tibérius sa stal cisárom v deň smrti cisára Augusta 19. augusta roku 14 po Kristovi a pätnásty rok jeho vlády začal 19. augusta roku 28 a trval do 19. augusta roku 29. Nevieme presne, kedy Ján začal kázať na púšti, ale bolo to ešte pred 19. augustom roku 29.

Medzi Ježišovým narodením a začiatkom jeho služby leží doba „asi tridsať rokov“ (Lukáš 3:23). Ježiš dosiahol vek 30 rokov 24. decembra roku 30 a jeho verejná služba sa počíta od vodného krstu v rieke Jordán, ktorý vykonal Ján. Ku krstu došlo, ako uvádzajú zdroje, 8. decembra roku 30, teda sa podľa Lukáša dá povedať, že už mal „asi 30 rokov“. Po Ježišovom krste nasledovalo obdobie, ktoré zahrňovalo 40 dní pobytu na púšti, povolanie niektorých učeníkov, svadbu v Galilejskej Káne a krátky pobyt v Kafarnaume (Ján 1:35-49, 2:11-12). Po týchto udalostiach Ježiš počas prvého roka svojej verejnej služby šiel do Jeruzalema sláviť prvú Paschu (Veľkú noc, Ján 2:13), ktorá pripadla na 26. marec roku 31 po Kristovi.

c) Koniec Ježišovej služby

Ježiš bol ukrižovaný v dobe pôsobenia judského prokurátora Poncia Piláta, teda určite v niektorom roku v rozmedzí rokov 26–36 po Kristovi. Podľa Jánovho evanjelia Ježiš mal v Jeruzaleme účasť na troch sviatkoch Paschy. Počas tretej bol ukrižovaný.

Boli to nasledovné Paschy:

Prvá 26. marca 31 po Kristovi

Druhá 14. marca 32 po Kristovi

Tretia 3. apríla (piatok) 33 po Kristovi

Zhrnutie

Dôležitými medzníkmi v živote Ježiša Krista z Nazareta sú:

a) Ježiš sa narodil 25. decembra roku 1 pred Kristom.

b) Verejne začal slúžiť po krste začiatkom decembra roku 30. Mal približne tridsať rokov.

c) Bol ukrižovaný v piatok 3. apríla roku 33 po Kristovi. O dĺžke jeho služby, ktorá trvala asi tri až tri a pol roka, sa usudzuje podľa účasti na troch slávnostiach Veľkej noci.

B. Chronológia apoštolského obdobia

Apoštolské obdobie začína dňom Letníc, dňom vyliatia Svätého Ducha na asi 120 učeníkov Ježiša Krista zhromaždených v Jeruzaleme. Je pravdepodobné, že udalosti v ranom období vzniku Cirkvi postupovali veľmi rýchle. Ako zdroj datovania a chronológie pre väčšinu historikov slúži Kniha skutkov doplnená údajmi z epištol (apoštolských listov) a zo židovských i svetských prameňov. Podľa údajov z týchto zdrojov je možné načrtnúť datovanie a chronológiu tohto obdobia. Robí sa tak hlavne

cez údaje o pôsobení apoštola Pavla: *Pavlovo obrátenie, návštevy Jeruzalema, misijné cesty, jeho uväznenie a smrť.*

Zo svetských dejín za najistejší dátum tejto doby (s presnosťou jedného roka) je považované obdobie funkcie prokonzula Acháje, ktorú vykonával Gallion (Skutky 18:12). Jeho vláda sa kladie do rokov 51-52 po Kristovi.

Keby bol Gallion do úradu dosadený len krátko pred udalosťou zo Skutkov 18:12, potom by Pavlov pobyt v Korinte mohol spadať do doby medzi jeseň roka 50 a jar 52. To súhlasí s *nedávnym príchodom* Žida Akvilu a jeho ženy Priscilly z Itálie, ktorý sa datuje do roku 50.

Ďalšie udalosti tejto doby, ktoré sa považujú za spoľahlivo datované:

Smrť Herodesa Agrippu I. (Skutky 12:20-23) na jar v roku 44 po Kristovi.

Hlad za cisára Klaudia (Skutky 11:28) v rokoch 44-48 po Kristovi.

Vypovedanie Židov z Ríma za cisára Klaudia (Skutky 18:2) v roku 49 po Kristovi.

Úradovanie prokonzula Galliona (Skutky 18:12) - roky 51-52 po Kristovi.

Úradovanie prokonzula Felixa (Skutky 23:26, 24:27) - roky 52-60 po Kristovi.

Úradovanie prokonzula Festa (Skutky 24:27) - roky 60-62 po Kristovi.

Datovanie a chronológia služby apoštola Pavla

Pavol sa obrátil po Štefanovej smrti asi v roku 34. Po svojom obrátení strávil tri roky v oblasti Damašku (Galatským 1:18). Potom navštívil Jeruzalem a zdržal sa tam 15 dní. Potom odtiaľ odišiel do Tarzu. V Tarze a Cilícii kázal asi 5 rokov a potom ho Barnabáš priviedol do Antiochie. Druhýkrát po svojom obrátení navštívil Jeruzalem po 14 rokoch (koniec roka 46 a začiatok 47, keď s Barnabášom priniesli z Antiochie do Jeruzalema finančnú podporu).

Pavol a Barnabáš zanesli zbierku do Jeruzalema a vrátili sa späť. Po návrate v tomto istom roku odišli z Antiochie na prvú misijnú cestu (začiatkom roka 47). Kázali na Cypre a v mestách južnej Galácie. Potom sa vrátili do Antiochie. Koniec prvej cesty sa datuje na koniec roka 48. Pavol s Barnabášom sa v roku 49 zúčastnili apoštolského rokovania (koncilu) v Jeruzaleme (Skutky 15).

Druhá misijná cesta začala krátko po skončení koncilu v Jeruzaleme ešte v roku 49. Do Korintu Pavol prišiel na jeseň v roku 50 a opustil ho na jar 52. Počiatok úradovania prokonzula Galliona (roky 51-52 po Kristovi) určuje pomerne presne dobu pobytu Pavla v Korinte. Pavol kázal v Korinte celkovo jeden rok a šesť mesiacov (Skutky 18:11). Po udalosti s Gallionom (verš 12) Pavol pobudol v Korinte ešte mnoho dní (verš 18) a potom cez Kenchrey odišiel do Efezu a späť do Antiochie (verše 19-22). Tým sa asi koncom roka 52 alebo začiatkom roka 53 skončila druhá Pavlova misijná cesta.

Tretia misijná cesta (tzv. egejské obdobie) je datovaná do rokov 53-58. Začala v Antiochii v roku 53 a skončila v Jeruzaleme, kam sa Pavol navrátil na jar v roku 58. V Jeruzaleme bol zatknutý a odvedený do Cézarey, kde za prokonzula Felixa bol dva roky väznený v domácom väzení (v rokoch 58-60). Dvojročné Pavlovo väzenie v Cézarei skončilo za úradovania prokonzula Festa, Felixovho nástupcu. Počas jeho úradovania bol Pavol deportovaný do Ríma. Z Cézarey odišli loďou na jeseň roka 60. Na mori stroskotali a zimu strávili na Malte. Do Ríma prišli na jar alebo v lete roka 61. Ďalšie dva roky Pavol strávil v domácom väzení v Ríme a „*kázal kráľovstvo Božie a učil o Pánu Ježišu Kristovi úplne smelo a bez prekážky*“ (Skutky 28:31). Týmto konštatovaním a rokom 63 končí Kniha

skutkov.

Pavol s najväčšou pravdepodobnosťou bol z väzenia prepustený v roku 63. Po prepustení sa znova horlivo pustil do práce na budovaní cirkvi a upevňovaní zborov. Po nejakej dobe bol opäť uväznený a čakala ho smrť. Pavol zomrel asi v roku 67 počas vlády cisára Nera (vládol v rokoch 54-68 po Kristovi). Traduje sa, že bol popravený. Nevie sa však s istotou, aký bol jeho koniec.

Popavlovske obdobie

Počas apoštolského obdobia sa bohoslužobný život v Jeruzaleme sústreďoval okolo tzv. Herodesovho chrámu. Herodes prestaval druhý jeruzalemský chrám (Zerubábelov) a chrámové návršie. Napriek tomu, že podstatná prestavba chrámu bola dokončená o desať rokov od začiatku prestavby (asi v roku 4 pred Kristom), práce na dokončení pokračovali až do roku 64 po Kristovi. Do tohto už obnoveného chrámu priniesli Jozef s Máriou Ježiša na ôsmy deň po jeho narodení.

Chrám bol zničený v roku 70 po Kristovi rímskym vojskom pod velením Tita Vespaziána, ktorý bol potom v rokoch 79-81 po Kristovi rímskym cisárom. Mnohých Židov zajali a ako vojnovú korisť odviekli do Ríma. Titus Caesar Vespasianus zomrel prirodzenou smrťou a po ňom vládu v Ríme prevzal jeho mladší brat Domicián.

Cisár Domicián vládol v rokoch 81-96. Počas jeho vlády bol apoštol Ján vo vyhnanstve na ostrove Patmos. Ján zomrel prirodzenou smrťou počas vlády cisára Trajána. Za najpravdepodobnejší dátum jeho smrti sa považuje rok 100 po Kristovi. Smrťou apoštola Jána skončilo apoštolské obdobie.

Nie je k dispozícii ani jedno dielo, ktoré by písomnou formou podávalo históriu Cirkvi od záveru a ukončenia Knihy skutkov do konca prvého storočia. O udalostiach tejto doby máme informácie z jednotlivých kníh novozákonného kánonu a z poznámok v dielach tzv. *raných cirkevných otcov*. Určenie dátumu a miesta vzniku novozákonných kníh z tejto doby je veľmi problematické, takže je takmer nemožné zostaviť chronologicky správny a presný obraz tejto doby a celého apoštolského obdobia.

Dôležitým medzníkom v Izraeli v poapoštolskom období bolo protirímske povstanie, ku ktorému došlo pod vedením falošného proroka Bar Kochbu v rokoch 132-135 po Kristovi. Rímske vojská na rozkaz cisára Hadriána povstanie kruto potlačili, zničili mesto Jeruzalem a židovské obyvateľstvo rozptýlili. Obe udalosti, zničenie chrámu v roku 70 a potlačenie povstania Bar Kochbu, znamenali definitívne a konečné rozptýlenie židovského obyvateľstva medzi národy sveta.

Ovocie Pavlových misijných ciest

Príchodom do Jeruzalema z tretej cesty sa skončila najaktívnejšia časť Pavlovej činnosti medzi pohanmi. Pavlova misia medzi pohanmi trvala približne desať rokov. K tomu treba prirátat štyri roky väzenia - dva roky v Cézarei a dva roky v Ríme. Za toto obdobie Pavol vybojoval pre uverivších evanjeliu z pohanov a Židov slobodu od jarma zákonníctva. Vybudoval pevnú reťaz kresťanských zborov od Sýrskej Antiochie až do Macedónska, Acháje a Ilýrie. Vychoval celý rad svojich spolupracovníkov a nasledovníkov, ako boli Lukáš, Timotej, Sílas, Aristarchos, Titus a iní, ktorí boli schopní pokračovať v diele na Božej roli.

Napísal štrnásť epištol, ktoré sú základným dielom v otázkach kresťanskej viery a učenia. Svojimi kázňami položil základ biblického učenia a apologetiky. Napriek prekážkam zo strany nepriateľov v moci Svätého Ducha ukotvil a upevnil Cirkev z pohanov a Židov na pevnom základe Božej milosti.

Záverom o datovaní a chronológii

Ako môžeme porozumieť už i z toho, čo uvádzame v tomto článku, presné (absolútne) datovanie a chronológia udalostí je pre nedostatok sekulárnych a nepresnosť existujúcich zdrojov prakticky nemožná. Čím ďalej do minulosti, tým je nepresnosť datovania na základe sekulárnych zdrojov väčšia a väčšia. Ani Písmo (Biblia) neposkytuje datovanie celej chronológie dejín ľudstva. Niektoré úseky histórie (časové sekvencie) sú biblicky datované spoľahlivo na základe chrono-rodokmeňov (chronogenealógie). Obdobie od stvorenia sveta po patriarchov je datované s presnosťou jedného roka v systéme letopočtu Anno Mundi. Prevod datovania tohto obdobia do systému nášho letopočtu (pred Kristom, pred n. l.) je sprostredkovaný udalosťou, ktorú je možné spoľahlivo datovať aj historicky na základe sekulárnych záznamov. Pre biblických veriacich je pritom povzbudzujúce, že mnohé archeologické a archívne nálezy dokumentujú udalosti tak, ako sú zaznamenané v Biblii.

To, že často nepoznáme presný dátum jednotlivých udalostí v absolútnom zmysle, ich presné umiestnenie na číselnej časovej osi, aj keď by sme si to tak želali, nás nemusí trápiť. Oveľa dôležitejšie ako poznanie dátumu je poznanie a prijatie obsahu biblickej udalosti a zvesti toho, čo táto udalosť pre život jednotlivca znamená. Som presvedčený, že toto je primárny zámer Božieho zjavenia v Biblii tak, ako ho dal zapísať Svätý Duch.

Drahoslav Vajda

Zdroje a poznámky k 1. časti

Zdroje:

1) J. D. Douglas (vedúci editor) a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 2017,

heslo: *Chronologie Starého zákona*; ISBN 978-80-7255-393-8

2) Samuel J. Schultz, *Starý zákon mluví*, Czech edition, 1991, Viena, Austria

3) Židovský kalendár - december 2023

https://calendar.zoznam.sk/jewish_calendar-sk.php

4) Hasel, G.F.: *The meaning of the chronogenealogies of Genesis 5 and 11*, *Origins* 7(2):53-70

<https://www.grisda.org/origins-07053>

5) Jonathan Sarfati: *Biblical chronogenealogies*, *Journal of Creation* 17(3):14-18, CMI,

<https://creation.com/biblical-chronogenealogies>

Poznámky:

A) Klaudios Ptolemaios bol významný grécky učenec. Žil v rokoch 70-161 po Kristovi pravdepodobne v egyptskej Alexandrii. Vytvoril kánon, v ktorom sú vymenovaní babylonskí a perzskí vládcovia od roku 747 až po rok 332 pred Kristom. Okrem toho sú v ňom menovaní aj grécki vládcovia Filip a Alexander, egyptskí ptolemajovskí vládcovia a rímski vládcovia až do roku 160 po Kr. Ptolemajove astronomické, zemepisné, historické a chronologické informácie sú pre súčasných historikov nesmierne dôležité.

B) Názvom *Palestína* bolo pomenované pôvodne územie Kanaánu. Vznik tohto pomenovania sa datuje do druhého tisícročia pred Kristom do obdobia, keď sa do Kanaánu dostali filistínske kmene

a usadili sa tam. Názov *Palestína* sa pôvodne vzťahoval k územiu nepriateľov Izraela, k Filištíncom. Postupne sa tak nazvalo celé územie Kanaánu.

C) Kalendáre

Staroveké národy používali prevažne rôzne lunárne kalendáre založené na pozorovaní fáz Mesiaca, teda na trvaní lunárneho mesiaca. Neskôr sa zaviedli aj lunisolárne kalendáre, ktoré sa snažili dať do súladu dĺžku kalendárneho roka so slnečným rokom. Pred príchodom nášho letopočtu zaviedli Rimania solárny kalendár, ktorý je základom pre kalendár, ako ho poznáme dnes.

Juliánsky kalendár

Vytvoril ho v roku 46 pred Kristom astronóm Sosigen a do praxe ho zaviedol *Gaius Iulius Caesar* (* 13. júl 100 pred Kristom – † 15. marec 44 pred Kristom). Začal platiť od roku 45 pred Kristom. *Gaius Iulius Caesar*, slovensky (*Gaius*) *Július Cézar*, bol významný rímsky vojvodca a politik žijúci počas *Neskorej rímskej republiky*. Zaviedol viacero reforiem a zohral významnú úlohu v prechode rímskeho štátu od republiky k cisárstvu.

V juliánskom kalendári boli zavedené obyčajné a priestupné roky. Dĺžka dvanástich mesiacov juliánskeho kalendára bola stanovená tak, aby obyčajný rok mal 365 dní. V tzv. priestupnom roku (je ním každý štvrtý rok) bol vo februári pridaný jeden deň a tento rok mal 366 dní. V niektorých častiach sveta bol juliánsky kalendár platný až do [20. storočia](#). V niektorých cirkevných kruhoch platí dodnes. Od 16. storočia bol postupne nahrádzaný gregoriánskym kalendárom. Pravoslávna cirkev používa juliánsky kalendár dodnes na výpočet dátumu Veľkej noci a taktiež podľa neho oslavuje Vianoce.

Juliánsky kalendár je kalendár solárny. Kalendárny rok juliánskeho kalendára sa však líši od astronomického solárneho roka. Astronomický solárny (tropický) rok trvá 365,2422 (presnejšie 365,2418981) dňa. Juliánsky kalendár však počíta s dĺžkou solárneho roka 365,25 dňa, a preto sa pridáva raz za každé štyri roky na koniec februára 1 priestupný deň. Napriek tomu sa juliánsky kalendár rozchádza so solárnym rokom o 1 deň za 128 rokov. V roku 1582 (keď bol zavedený gregoriánsky kalendár) odchýlka činila už desať dní.

Gregoriánsky kalendár

Tento kalendár je pomenovaný podľa rímskeho pápeža Gregora XIII. Bol prijatý v roku 1582 a používa sa dodnes. V skutočnosti je to len upravený juliánsky kalendár. Jeho cieľom bolo uviesť do súladu kalendárny (juliánsky) a slnečný (astronomický tropický) rok. Gregor XIII. zrušil rozdiel nadbytočných desiatich dní juliánskeho kalendára pomocou pápežskej buly, v ktorej nariadil, aby po štvrtku 4. októbra 1582 nasledoval hneď piatok 15. októbra 1582.

Aby sa zabránilo vzniku nadbytočných dní, ako to bolo v prípade juliánskeho kalendára, gregoriánsky kalendár nepridáva priestupný deň raz za každé 4 roky. V gregoriánskom kalendári sa menia počas každých 400 rokoch 3 priestupné roky na obyčajné roky. V praxi je to urobené tak, že **roky na konci storočia sú priestupné iba vtedy, ak sú deliteľné číslom 400 bez zvyšku** (takým je rok 1600, 2000 atď.). Rok 1700, 1800 a 1900 preto nebol priestupným (a priestupným nebude ani rok 2100). V týchto rokoch február mal namiesto 29 len 28 dní.

Gregoriánsky kalendár so svojím systémom pridávania priestupných dní pracuje s dĺžkou solárneho roka 365,2425 dňa, čo sa od astronomického roka odlišuje iba o 0,0003 dňa. Táto odchýlka narastie na rozdiel jedného dňa až o 3600 rokov (niektoré zdroje uvádzajú 3300 rokov). V súčasnosti je medzi kalendárom juliánskym a gregoriánskym rozdiel 13 dní, pričom gregoriánsky kalendár v dátume predbieha juliánsky. Tento rozdiel je platný pre obdobie rokov [1900](#) – [2099](#). Ak napr. podľa

gregoriánskeho kalendára máme v týchto rokoch 7. januára, tak podľa juliánskeho máme 25. decembra. Preto na 7. januára pripadá 1. vianočný sviatok [niektorých cirkví](#) východnej ortodoxie. Tak je to napríklad v cirkvách: Jeruzalemský patriarchát, cirkev Arménska, Ruska, Srbska, Macedónska, Gruzínska a staroorientálna cirkev Sýrie, cirkev Koptská, Eritrejská a Etiópska.

Súčasný rozdiel medzi juliánskym a gregoriánskym kalendárom (13 dní) potrvá do 1. marca 2100, keď sa navýši na 14 dní. V roku 2100 február v gregoriánskom kalendári namiesto 29 bude mať len 28 dní.

D) V chrono-rodokmeni po potope čítame, že (1. Mojžišova 11:26): „A Térach žil sedemdesiat rokov a splodil Abrama, Náchora a Hárana“. To sa na prvý pohľad javí tak, že Abrahám sa narodil svojmu otcovi, keď mal Térach 70 rokov. Pozorným štúdiom však zistíme, že Abrahám sa narodil svojmu otcovi, keď mal Térach 130 rokov. Vyplýva to ($130 = 205 - 75$) z toho, že Abrahám mal 75 rokov, keď vyšiel z Chárana po Térachovej smrti, ktorý zomrel vo veku 205 rokov (1. Mojžišova 11:32, 12:4 a Skutky 7:4).

E) Čo sa týka textu Starého zákona, existujú tri hlavné zdroje⁵⁾: masoretský text, Septuaginta (označovaná aj ako LXX) a Samaritánsky Pentateuch. Masoretský text používajú protestantské preklady (anglický preklad kráľa Jakuba, Bible kralická, Roháčkov preklad atď.), pretože ho považujú za naj dôveryhodnejší zdroj starozákonných textov. Prepisovači zvaní *masoreti* štandardizovali hebrejský (a miestami aramejský) text, ktorý pôvodne pozostával len zo spoluhlások - zaviedli preň vokalizačný systém. Kvôli výslovnosti doplnili do textu samohlásky (vokalizačné znaky). Nie sú známe spisy, ani ich pôvod, ktoré pri prepisoch používali. Masoretský text vznikol prepismi počas viacerých storočí. Najstarší dochovaný známy úplný masoretský text je z roku 1008 n. l. (po Kristovi).

Septuaginta je grécky preklad Starého zákona, ktorý vznikol v treťom storočí pred n. l. (pred Kristom). Tento preklad bol po svojom vzniku značne rozšírený. Používali ho najmä Židia žijúci v cudzích krajinách, ktorí už bežne nehovorili hebrejsky, ale používali gréčtinu. Septuaginta sa v niektorých pasážach líši od masoretského textu.

Samaritánsky Pentateuch (päť kníh Mojžišových) je hebrejská verzia piatich Mojžišových kníh, ktorá vznikla v prvom storočí pred Kristom v Samárii, na území a v prostredí, kde žilo zmiešané pokolenie Židov a asýrskych kolonizátorov (presídlených asýrskych zajatcov z iných národov).

Textové rozdiely medzi Septuagintou a masoretským textom sa týkajú aj biblickej chronológie. Podľa Septuaginty žil Matuzalem ešte 14 rokov po potope, čo, samozrejme, je zjavná chyba, ktorá vznikla pri prepise či preklade.

F) Rodokmene, na rozdiel od chrono-rodokmeňov, nie sú zasadené na časovú os. V Písme nachádzame dva druhy rodokmeňov: typu *otec-syn* a *predok-potomok*. Rodokmene predok-potomok sú typu „predok ten a ten splodil rodovú líniu, ktorá vyústila do potomka toho a toho“. Príkladom je rodokmeň v Matúšovi 1:1-17, ktorý je členený do troch sekvencií (skupín) po 14 predkoch. Toto členenie (táto forma), táto schéma je úmyselná a nepredstavuje skutočnú súvislú rodovú líniu. Rodokmeň Ježiša v Matúšovi 1:1-17 je selektívny a nespojitý. Vieme to z písem Starého zákona, ktoré uvádzajú rovnakú rodovú líniu. Napríklad v Matúšovi 1:8 nachádzame, že Jorám splodil Oziáša. Avšak v písmach Starého zákona sa dočítame (2. Kráľov 8:25, 11:2, 14:1, 14:21), že kompletná rodová línia od Joráma (Jehoráma) po Oziáša (Azariáša) bola Jehorám-Achaziáš-Joas-Amaziáš-Azariáš (Uziáš). V rodovej línii vo verši Matúš 1:8 sú teda vypustené (chýbajú) tri generácie od Joráma po Oziáša. Text v tomto verši „Jorám splodil Oziáša“ treba chápať tak, že Jorám splodil rodovú líniu, ktorá vyústila do potomka Oziáša (v starozákonných textoch známeho ako Uziáš či Azariáš), či inak povedané, Jorám splodil pra-pravnuka Oziáša. Toto (selektívnosť a neúplnosť rodových línií) však nikdy neplatí o chrono-rodokmeňoch, pretože v chrono-

rodokmeňoch sú číselné časové údaje.

G) K datovaniu narodenia Abraháma⁴⁾ v systéme letopočtu pred Kristom napomáha niekoľko chronologických údajov z Písma. Výstavba Šalamúnovho chrámu začala 480 rokov po vyjdení z Egypta (1. Kráľov 6:1), čo bolo v štvrtom roku vlády kráľa Šalamúna, čiže v roku 970 alebo 971 pred Kristom. Tým datujeme exodus izraelského národa z Egypta do roku 1 450 pred Kristom ($1450 = 970 + 480$). Izraelský národ prebýval v Egypte 430 rokov (2. Mojžišova 12:40). Izraelský národ teda odišiel dole do Egypta v roku 1880 pred Kristom ($1880 = 1450 + 430$). Jakob (Izrael) mal 130 rokov, keď odišiel dolu do Egypta (1. Mojžišova 47:9). Izák mal 60 rokov, keď sa mu narodil Jakob (1. Mojžišova 25:26). Abrahám mal 100 rokov, keď sa mu narodil Izák (1. Mojžišova 21:5). Spočítaním týchto časových intervalov pre narodenie Abraháma dostaneme rok 2170 pred Kristom. Z toho vyplýva datovanie potopy na 2522 pred Kristom a datovanie stvorenia na 4178 pred Kristom.

H) Ak by sme pre biblické datovanie použili iné texty písom Starého zákona než masoretský text, o ktorých však existujú viaceré indície, že sú zaťažené chybami pri prepise či preklade, dospeli by sme k najskoršiemu možnému dátumu stvorenia (v prípade použitia Septuaginty), a to približne roku 5400 pred Kristom.

Pozri súvisiaci článok

[Určovanie časov, období a kalendáre](#)

Upravené: 26. 9. 2024